

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.5>

НА ПЕРЕТИНІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВІЗ ТА ПОДАТКОВОГО РЕЗИДЕНТСТВА: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Вітюк М.С.,
аспірант 2-го року навчання Національного університету
«Києво-Могилянська академія»
ORCID: 0000-0001-7614-1190

Вітюк М.С. На перетині інвестиційних віз та податкового резидентства: глобальні виклики.

У цій статті розглядається складний взаємозв'язок між інвестиційними візами та податковим резидентством у контексті зростаючої глобальної мобільності сьогодення. Оскільки транскордонні інвестиції та переміщення заможних осіб продовжують зростати, процес визначення податкового резидентства стає все більш складним. У дослідженні вивчається, як країни використовують програми інвестиційних віз як стратегічні інструменти для залучення капіталу, часто пропонуючи сприятливі податкові режими, що розмивають традиційні кордони податкових юрисдикцій. Хоча ці програми ефективно залучають економічні ресурси, вони також викликають етичні занепокоєння і створюють можливості для ухилення від сплати податків, тим самим ставлячи під сумнів цілісність глобальних податкових систем.

Аналізуючи сучасні правові рамки, стаття прагне прояснити складнощі податкового резидентства в сучасному світі. У ній розглядаються проблеми, що виникають на перетині інвестиційного імміграційного та податкового права, підкреслюються труднощі у встановленні чітких податкових зобов'язань і статусу резидентства, коли фізичні особи та їхні активи розміщені у декількох юрисдикціях. Крім того, у статті досліджуються наслідки такої мобільності для національної податкової політики, потенційна ерозія податкових баз і ширші соціально-економічні наслідки як для приймаючих країн, так і для країн походження.

Також розглядаються етичні питання, пов'язані з цими інвестиційними програмами, зокрема, комерціалізація громадянства та ризики сприяння ухиленню від сплати податків. Стаття закликає до переоцінки існуючих критеріїв податкового резидентства, виступаючи за оновлення, які б відображали реалії глобальної мобільності, забезпечуючи при цьому правову визначеність і справедливість. Зрештою, висновки підкреслюють необхідність створення більш узгодженої міжнародної системи для вирішення проблем і використання можливостей, що виникають у результаті динамічної взаємодії між інвестиційними візами та податковим резидентством.

Ключові слова: податки, фінанси, інвестиції, принцип визначеності, податкове резидентство.

Vitiuk M.S. At the intersection of investment visas and tax residency: global challenges.

This article examines the complex relationship between investment visas and tax residency within the context of increasing global mobility. As cross-border investments and the movement of high-net-worth individuals continue to grow, the process of determining tax residency has become more complicated and nuanced. The study investigates how countries use investment visa programs as strategic tools to attract capital, often by offering favorable tax regimes that blur traditional tax jurisdictional boundaries. While these programs are effective in drawing economic resources, they also raise ethical concerns and create opportunities for tax avoidance, thereby challenging the integrity of global tax systems.

By analyzing current legal frameworks, the article seeks to clarify the complexities of tax residency in today's world. It addresses the challenges arising from the intersection of investment-driven immigration and tax law, emphasizing the difficulties in establishing clear tax obligations and residency status when individuals and their assets are dispersed across multiple jurisdictions.

The ethical issues associated with these investment programs are also scrutinized, particularly the commercialization of citizenship and the risks of facilitating tax evasion. The article calls for a reevaluation of existing tax residency criteria, advocating for updates that reflect the realities of global

mobility while ensuring legal certainty and fairness. Ultimately, the conclusions highlight the need for a more cohesive international framework to address the challenges and opportunities arising from the dynamic interplay between investment visas and tax residency.

Key words: taxes, finance, investments, principle of certainty, tax residency.

Постановка проблеми. В сучасному світі, людина фактично без проблем може проживати в одній державі, володіти активами в іншій, вести бізнес у третій, дохід може витратити в одному місті, а фактично отримати ще деінде [6, ст. 91]. Ця теза яскраво ілюструє зростаючу та безперешкодну мобільність людей сьогодні, яка стала наслідком не тільки міжнародних подій та потрясінь, за прикладом пандемії COVID-19, повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, але й через конкуренцію за капітал та людський ресурс між країнами. Багато сучасних країн активно працюють над залученням іммігрантів з високим рівнем професіоналізму та потенціалу. Ці люди ідуть в майбутнє як новатори, підприємці, інвестори, висококваліфіковані спеціалісти, котрі матимуть значний вплив не тільки на всебічний розвиток країни, але й на її бюджетні надходження. Водночас, варто розуміти, що від'їзд таких осіб, може значною мірою ускладнити соціально-економічний розвиток, призвести до негативних фіскальних наслідків для країни їхнього початкового перебування та послабити її місце в світовому порядку [9, ст. 61].

На першому місці у боротьбі за згаданий висококваліфікований та заможний людський капітал безперечно виступає податкова політика країн. Наразі багато держав активно працюють над за залученням потрібних економіці фахових мігрантів, використовуючи податкову політику як один із стрижневих інструментів, пропонуючи зниження податкових ставок, різноманітні податкові режими та в цілому досить поблажливе ставлення з боку податкових органів [9, ст. 61]. Водночас, сучасна активна та легка мобільність людей та капіталу розмиває межі традиційних податкових юрисдикцій, кидаючи виклик усталеним нормам міжнародного податкового права [14, ст. 197]. Як наслідок, податкові органи, а також самі платники податків, стикаються зі зростаючими труднощами у визначенні податкових зобов'язань та податкового резидентства фізичних осіб, це у свою чергу призводить до зростання невизначеності та потенціалу для виникнення спорів [14, ст. 197].

На прикладі програм надання права на проживання або громадянства за інвестиції можна побачити, що вони впливають не лише на визначення податкового резидентства, оскільки кожна із країн фактично бореться за присвоєння податкового резидентства фізичної особи, але й порушують інші питання щодо етичних наслідків комерціалізації громадянства та потенціалу для ухилення від сплати податків [9, ст. 52].

У світлі цих викликів існує нагальна потреба в переоцінці існуючих підходів до визначення податкового резидентства та вирішенні складнощів міжнародного оподаткування у такому взаємопов'язаному світі. Розглянемо проблематику сучасного підходу до визначення податкового резидентства на прикладі досить цікавого та водночас суперечливого явища – програми резидентства/громадянства за інвестиції.

Мета дослідження. З'ясувати особливості правового режиму функціонування інвестиційних віз та встановити його вплив на практику визначення податкового резидентства фізичних осіб за сучасних умов в контексті дотримання принципу правової визначеності.

Стан опрацювання проблематики. Питання співвідношення податкового резидентства та дозволу на проживання за інвестиції (інвестиційної візи) не зовсім глибоко досліджене на рівні вітчизняної доктрини. Українські науковці в основному досліджують ці явища окремо одне від одного. Так, питанню дослідження інвестиційних віз та інвестицій в цілому присвятили свої роботи О. Симоненко, Д. Бойко, О. Ястремська та інші. Що стосується податкового резидентства фізичних осіб, то до його вивчення звертались: І. Олендер, В. Рядінська, О. Церковний, Г. Петренко та інші. Однак, достатньої уваги питанню комплексного взаємозв'язку цих двох інститутів на вітчизняному рівні приділено не було. У свою чергу, на міжнародному рівні, аналізом проблематики податкового резидентства на прикладі інвестиційних віз займалися такі науковці як А. Шерпер, Д. Беретта, Л. Адім.

Виклад основного матеріалу.

Правовий режим інвестиційних віз.

Програми отримання громадянства та дозволу на проживання на основі інвестицій стали важливими гравцями в сучасній міграційній динаміці, пропонуючи заможним особам окремий шлях до набуття легального статусу в країнах, відмінних від країн їхнього народження, за допомогою

фінансових інвестицій. Їх основна мета - залучити іноземний капітал, стимулювати економічний прогрес і створити можливості як для приймаючої країни, так і для інвесторів [10].

За останні три десятиліття багато країн запровадили правові режими імміграційних інвестицій для залучення іноземного капіталу та зміцнення своєї економіки. Спочатку запроваджені Канадою, Сент-Кітс і Невіс, Сполученими Штатами та Домінікою наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років, ці режими відносно нещодавно були прийняті іншими країнами світу, а сьогодні поширені майже на половині континенту і слугують основною точкою входу для заможних іноземних громадян [5, ст. 121].

Цікаве дослідження було проведено міжнародною неурядовою організацією Transparency International в 2018 році, яке стосувалося особливостей правових режимів дозволів на проживання та громадянства за інвестиції. Актуальність цієї тематики підтверджується тим, що в усьому світі програми «громадянство за інвестиції» приносять їх ініціаторам близько 3 мільярдів доларів США, а доходи програм «посвідка на проживання за інвестиції», ймовірно, перевищують десятки мільярдів доларів. Інвестиційні можливості цих програм включають нерухомість, державні облигації, акції компаній, національні спеціалізовані фонди або благодійні пожертви [8, ст. 9].

Загалом відповідні інструменти для залучення інвестицій функціонують як стратегії залучення іноземного капіталу, пропонуючи громадянам третіх країн пільгові права на проживання в обмін на значні інвестиції в приватний або державний сектори приймаючої країни. Ці програми дуже різняться за своїми вимогами та характеристиками, оскільки кожна країна пристосовує їх до конкретних потреб і пріоритетів. Деякі передбачають інвестиції в приватний сектор або створення робочих місць, тоді як інші зосереджуються на інвестиціях у нерухомість або купівлі державних облигацій. Заможні люди обирають такі інструменти з різних причин, включаючи пошук безпечного притулку для своєї сім'ї, подолання обмежень на пересування, розширення своєї ділової активності за кордоном та зменшення податкових зобов'язань [5, 122-123].

Попри те, що програми інвестиційної міграції поширені у різних країнах, їх правовий режим має спільні риси. У своїх дослідженнях Амандін Шеррер, на прикладі Європейських країн, визначає наступні характеристики правового режиму інвестиційних віз:

- орієнтованість на громадян країн, що не є членами ЄС для залучення капіталу з інших економік світу;
- чіткий та зрозумілий процес отримання віз для інвесторів;
- інвестиції в обмін на право на проживання або громадянство;
- інвестиції можуть бути: а) активними (наприклад, вимагається заснування бізнесу на території, що супроводжується створенням робочих місць); б) пасивними (фінансовий капітал вливається в приватну компанію без необхідності щоденного управління бізнесом, внесок мінімальної одноразової суми, переведеної в державні облигації чи у сектор нерухомості).
- відсутність вимоги про обов'язкове перебування на території країни, в яку здійснюється інвестиція [18, ст. 68]

Доцільно, на наш погляд, додати ще кілька загальних критеріїв, характерних для режиму інвестиційних віз. По-перше, в більшості країн, які пропонують можливість отримання інвестиційної візи, державні органи, що займаються цим питанням, є міграційними органами. Для прикладу в США – Служба громадянства та імміграції США (US Citizenship and Immigration Services) [11], Португалія – Служба з імміграції та кордонів Португалії (Portuguese Immigration and Borders Service) [19]. По-друге, значна частина країн використовує факт «податкових пільг» для як «додатковий магніт» для користувачів таких інструментів. Досить багато країн, зокрема Португалія, Греція, Чилі, Уругвай та інші [7], у зв'язі із інструментами інвестиційної міграції пропонують і певні податкові пільги та досить сприятливе ставлення з боку податкових служб. У свою чергу це перетворює податкові режими на товар, який держави продають на світовому ринку, щоб утримати «лояльних клієнтів» (наприклад, податкових резидентів) або залучити «нових клієнтів» (наприклад, інвесторів). У цьому контексті інструменти інвестиційної міграції слугують й інструментами податкової конкуренції [5, ст. 125–127].

Отже можна зробити висновок, що інвестиційні візи є правовим інструментом впливу на податкову конкуренцію в боротьбі за податкове резидентство заможних фізичних осіб з інших країн. Ба більше, вони пропонують заможним особам легальний статус у країнах в обмін на активні та/або пасивні форми інвестицій в економіку приймаючої країни, сприяючи економічному зростанню та розширенню можливостей для всіх зацікавлених сторін.

Поняття податкового резидентства фізичних осіб.

Увагу дослідників завжди привертало питання визначення ознак податкового резидентства через різноманітність підходів у світовій практиці. Сучасні держави мають власні підходи до цього питання, які базуються на трьох основних принципах належності оподаткування фізичної особи: 1) принцип доміцилію, який ґрунтується на постійному місці проживання особи; 2) принцип територіальності оподаткування, згідно з яким оподатковуються доходи, отримані на території країни; 3) принцип резидентства, коли всі резиденти, визнані державою, оподатковують всі свої доходи, незалежно від місця їхнього отримання [2, ст. 336]. Оскільки в Україні та світі більш поширений принцип резидентства, пропонуємо дослідити більш глибоко саме це поняття як з точки зору практичного застосування [2, ст. 336].

Щоб краще розуміти природу податкового резидентства, слід розглянути практичне застосування сучасної концепції податкового резидентства для фізичних осіб. Станом на сьогодні, визначення значною мірою базується на статті 4 Модельної податкової конвенції ОЕСР, в якій викладено в «ієрархічному порядку» послідовні критерії податкового резидентства фізичних осіб: 1) постійне житло (*permanent home*); 2) центр соціальних та економічних інтересів (*center of vital interests*); 3) звичайне місце проживання (*habitual abode*); 4) громадянство [15], які фактично стають основою для закріплення визначення на законодавчому рівні великої кількості країн світу.

На практиці саме податковий орган будь-якої країни насамперед застосовує критерії визначення резидентського статусу, закріплені на рівні національного податкового законодавства [3]. Водночас досить часто місцеве законодавство країн фактично дублюють згаданий вище підхід ОЕСР, Україна не є винятком (ст. 14.1.213 Податкового кодексу України).

Варто зазначити, що сучасна концепція податкового резидентства фізичних осіб, не достатньо збалансована та дає можливості недобросовісним платникам використовувати її фактично на власний лад. Одна із основних проблем сучасного підходу, на мій погляд, полягає у наявності критерію соціального та економічного зв'язку, який, має не зовсім чіткий характер, та який досить часто унеможливує пошук балансу інтересів фізичної особи та держави в цілому.

Недоліки згаданого критерію можна спостерігати в контексті користувачів інвестиційних віз. Наразі інвестиційні візи надають не лише посвідку на проживання, потенційні податкові пільги, але й можливість досить швидко встановити економічні та правові зв'язки в регіоні задля «зміщення» свого податкового резидентства в ту юрисдикцію, в якій податкове навантаження може бути значно меншим. Такі можливості, як інвестування в нерухомість, реєстрація компаній та участь у фінансових інструментах, можуть бути достатніми для отримання посвідки на проживання та податкового резидентства. Податкові органи, навіть у розвинених країнах, без особливих перешкод можуть видавати фізичним особам підтвердження статусу податкового резидента у вигляді сертифікатів податкового резидентства. Для цього особа має продемонструвати достатній, на думку податкової, рівень зв'язку з юрисдикцією: надання таких документів, як договір оренди житла, свідоцтво про реєстрацію компанії в країні або документи, що підтверджують право власності на майно, рахунки на комунальне обслуговування в цій країні, часто може вважатися тим достатнім рівнем підтвердження для податкових органів для визнання особи податковим резидентом. Для прикладу в Іспанії, для того аби отримати сертифікат податкового резидентства особа повинна мати NIF – податковий номер та адресу, підтвердження податкового резидентства (документи, що підтверджують ваше податкове резидентство в Іспанії, наприклад, довідка про користування комунальними послугами, договір оренди), а також обґрунтування запиту (заява, що пояснює, чому ви запитуєте довідку про податкове резидентство) [19]. Для прикладу в Парагваю, отримати сертифікат податкового резидентства взагалі можливо навіть без активного перебування в країні, для цього достатньо мати активний податковий номер та сплатити відповідні адміністративні внески [16].

Тому дуже важливо виявити і вивчити складні питання, що виникають у зв'язку з взаємодією між інвестиційними візами та податковим резидентством, підкреслюючи необхідність ясності і точності в податковому законодавстві, тобто реалізації принципу правової визначеності.

Варто звернути увагу, що правовий принцип визначеності є основоположним у забезпеченні стабільності та передбачуваності правовідносин, зокрема у сфері оподаткування. Згідно з цим принципом, законодавство має бути чітким, зрозумілим та передбачуваним для громадян і бізнесу. Це особливо важливо при визначенні податкового резидентства, адже непевність щодо критеріїв резидентства може призвести до подвійного оподаткування, податкових суперечностей та

спорів, а також податкових маніпуляцій з боку платників податків. Українська дослідниця Шугаєва наголошує, що правова визначеність є запорукою дотримання правопорядку та ефективного функціонування податкової системи [4, ст. 104]. Ця теза є досить важливою та ключовою, водночас, сучасний критерій податкового резидентства у вигляді соціальних та економічних зв'язків, особливо в контексті інвестиційних віз, навіть попри наявні міжнародні та локально роз'яснення та практику, завжди залишатиме шпарину для громадян для проведення маніпуляцій із податковим резидентством, що у свою чергу підриває довіру до податкової системи та створює можливості для ухилення від сплати податків. Саме через непрозорість і недосконалість сучасного підходу, резиденти можуть маніпулювати своїм статусом, шукаючи юрисдикції з нижчим податковим навантаженням. Тому важливість принципу правової визначеності не можна переоцінити. Він сприяє забезпеченню рівності перед законом та запобіганню правовим зловживанням, підвищує ефективність податкової політики та зміцнює фінансову стабільність держави [1, ст. 21].

Проблематика податкового резидентства фізичних осіб на прикладі інвестиційних віз.

Податкове резидентство дійсно може бути достатньо вразливим у випадках стати складним питанням, особливо в контексті власників інвестиційних віз.

З одного боку вийти із податкового резидентства країни початкового походження, буває не так просто. Наприклад, Фінляндія вважає громадян-нерезидентів податковими резидентами протягом трьох років після їхньої еміграції, якщо вони не доведуть, що розірвали всі зв'язки з Фінляндією. Аналогічно, Угорщина розглядає громадян-нерезидентів як постійних податкових резидентів, якщо вони не мають подвійного громадянства або не проживають у країні, з якою Угорщина має угоду про уникнення подвійного оподаткування [9, ст. 64]

З іншого боку програми набуття резидентства за інвестиції можуть забезпечити засоби для незаконного доступу до фінансових систем та ухилення від сплати податків [12, ст. 9].

Інвестиційні візи в поєднанні зі стратегічним податковим плануванням можуть дозволити фізичним особам обійти міжнародні механізми обміну податковою інформацією, такі як Загальний стандарт звітності (*Common Reporting Standard (CRS)*) [17]. Як зазначає ОЕСР в своїх звітах, непрозорість отримання інвестиційних віз, а також наведена в попередньому розділі проблематика податкового резидентства, ускладнюють для фінансових установ точне визначення статусу податкового резидента особи. Наприклад, при ідентифікації себе для банку недобросовісний платник податків, при заповненні відповідних CRS форм від банку, може безперешкодно та в цілому досить обґрунтовано вказати місце свого податкового резидентства в країні-інвестування, підтвердивши його згаданими вище документами, в тому числі, доступно отриманим офіційним сертифікатом податкового резидентства. Базуючись на цьому банки вважатимуть особу-інвестора, вже своїм резидентом та не будуть передавати інформацію в ту країну, реальним податковим резидентом якої особа є. Як наслідок, це може перешкоджати ефективному обміну податковою інформацією між країнами, підриваючи зусилля, спрямовані на боротьбу з ухиленням від сплати податків та забезпечення фіскальної прозорості [17].

Європейські дослідники Домініка Лангенмайр і Леннард Зиска у своєму дослідженні надають переконливі докази того, що заможні особи використовують програми інвестицій в обмін на резидентство або громадянство для уникнення міжнародних заходів податкової прозорості. Автори, проаналізувавши локальну банківську статистику Банку міжнародних розрахунків (BIS), виявили значне зростання банківських депозитів в офшорах після впровадження таких програм в країнах, як Кіпр, Домініка, Гренада, Мальта, Сент-Люсія та Вануату. Це вказує на те, що особи, які прагнуть ухилення від сплати податків, використовують ці програми для приховування своїх активів та штучної зміни податкового резидентства. Згідно з дослідженням, депозити з цих країн в податкових гаванях зросли на 48–55%, що становить близько 25% ВВП відповідних країн, або приблизно 9 мільярдів доларів, що дорівнює 0,66% від загального обсягу офшорних банківських депозитів. Програми «резидентство за інвестиції», на відміну від програм громадянства, не показали подібних результатів, що вказує на їх менше використання для ухилення від сплати податків [13].

Також на прикладі ЄС, у спеціальному Звіті з пропозиціями до Комісії з питань громадянства та проживання за інвестиційними схемами від 16 лютого 2022 року при Європейському Парламенті було наголошено окрему увагу, що програми інвестицій для отримання резидентства/громадянства несуть різні ризики, такі як відмивання грошей, загрози безпеці, ухилення від сплати податків, макроекономічні дисбаланси, тиск з боку сектору нерухомості (що обмежує доступ до житла) [21]. Дослідження показують, що держави-члени, в яких діють інвестиційні програми в

обмін на посвідку/громадянство, більш схильні до фінансової таємниці та корупції, ніж інші. Існуючі правила Союзу та національні правила не містять вимог щодо процедур перевірки перед наданням громадянства або посвідки на проживання за цими схемами. Як наслідок, держави-члени не проводять постійних перевірок баз даних, не застосовують ретельних процедур і не обмінюються результатами своїх перевірок і процедур [21].

Висновки. Дозвіл на проживання за інвестиції виступає ефективним інструментом залучення капіталу в країну. За певні види активних або пасивних інвестицій вигоду набуває як приймаюча країна, так і особа-інвестор. Проте, цей інструмент також створює потенційні ризики для податкової системи, зокрема можливості для ухилення від оподаткування. Тому впровадження таких програм потребує ретельного регулювання та постійного моніторингу.

Податкове резидентство фізичної особи доцільно визначати за допомогою економіко-правових зв'язків з країною, які мають бути чітко закріплені в національному законодавстві. Особливо проблематичним є критерій «центру життєвих інтересів», який залишає простір для різних тлумачень, котрі можуть використовувати так звані недобросовісні платники податків. Саме тому в умовах сучасної глобалізації та підвищеної мобільності населення виникає потреба переглянути та удосконалити загальноприйнятий підхід до визначення податкового резидентства фізичних осіб. Це може допомогти досягнути того рівня правової визначеності, який буде корисним як для держави, так і для особи.

У контексті сучасних викликів та прагнення України до європейської інтеграції, а також, сподіватимемося на початок післявоєнної відбудови в найближчому майбутньому, питання впровадження програми інвестиційних віз/громадянства набуває особливої актуальності. Така програма могла б стати потужним інструментом для залучення іноземного капіталу та стимулювання економічного розвитку країни. Однак, зважаючи на проаналізований вище матеріал, впроваджуючи таку програму, Україна повинна забезпечити прозорість процесу надання інвестиційних віз, створення ефективної системи моніторингу за виконанням інвесторами своїх зобов'язань, а також чіткі правила оподаткування та визначення податкового резидентства, де будуть збалансовані інтереси як держави та її міжнародного престижу як правової держави, так й інвестора. Безперечно тільки дотримання порядку та прозорості може принести успіх нашій державі в майбутньому та стати по-справжньому важливим інструментом економічного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Луць. Л.А. Принцип правової визначеності: сучасний стан та перспективи. *Юридичний науковий електронний Журнал*. 2023. Випуск 8. С. 21-27. URL: http://lsej.org.ua/8_2023/2.pdf (дата звернення: 20.06.2024).
2. Петренко Г.О., Буравська А.А.. Застосування ознак податкового резидентства Державною податковою службою України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Вип. 70, С. 335–339.
3. Смичок Є., Брояков С. Нюанси визначення резидентського статусу фізичної особи. PRAVO.UA. <https://pravo.ua/niuansy-vyznachennia-rezydentsko-ho-statusu-fizychnoi-osoby/#:~:text=> (дата звернення: 31.07.2024).
4. Шугалєєва І.Г. Правова визначеність у податковому праві. *Приватне та публічне право*. 2021. Вип. 4. С. 101–106. URL: http://pp-law.in.ua/archive/4_2021/17.pdf (дата звернення: 31.07.2024).
5. Adim, L. Between Benefit and Abuse: Immigrant Investment Programs . *The Sanford E. Sarasohn Conference on Critical Issues in Comparative and International Taxation II: Taxation and Migration*. 2017. 62(1). P. 121–136.
6. Beretta, G. Cross-Border Mobility of Individuals and the Lack of Fiscal Policy Coordination Among Jurisdictions (Even) After the BEPS Project. *INTERTAX*. 2019. Vol. 47. № I. P. 91–112.
7. Bothma A., Hickman J. 8 countries offering tax incentives for new residents in 2023. *Schiff Sovereign*. 2023. URL: <https://www.schiffsovereign.com/trends/8-countries-offering-tax-incentives-for-new-residents-in-2023-147654/> (дата звернення: 25.07.2024).
8. Brillaud L., & Martini M. Golden Visas: Facts and Figures. In *EUROPEAN GETAWAY: INSIDE THE MURKY WORLD OF GOLDEN VISAS* (pp. 08–17). *Transparency International*. 2018. P.8-17. URL: <http://www.jstor.org/stable/resrep20548.4> (дата звернення: 15.07.2024).

9. Christians A. Buying In: Residence And Citizenship By Investment. *SAINT LOUIS UNIVERSITY LAW JOURNAL*. 2017. Vol. 62:51. P. 51–72.
10. Dos Santos J.P., & Strohmaier K. All That Glitters? Golden Visas and Real Estate. *IZA – Institute of Labor Economics*. 2024. URL: <https://docs.iza.org/dp16857.pdf> P. 2 (дата звернення: 21.06.2024).
11. EB-5 Immigrant Investor Program. USCIS. (2023, March 1). URL: <https://www.uscis.gov/working-in-the-united-states/permanent-workers/eb-5-immigrant-investor-program> (дата звернення: 21.06.2024).
12. FATF/ OECD. Misuse of Citizenship and Residency by Investment Programmes, FATF, Paris, France. 2023. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/misuse-of-citizenship-and-residency-by-investment-programmes_ae7ce5fb-en#page9 (дата звернення: 20.06.2024).
13. Langenmayr D., Zyska L. Escaping the exchange of information: Tax evasion via citizenship-by-investment. *EU Tax Observatory*. 2022. URL: <https://www.taxobservatory.eu/repository/citizen-by-investment/> (дата звернення: 29.06.2024).
14. Kostić S. “In Search of the Digital Nomad – Rethinking the Taxation of Employment Income under Tax Treaties.” *World Tax Journal*. 2019. Vol. 11, № 2. P. 189–225.
15. Model tax convention on income and on Capital: Volume I and II (updated 21 November 2017). (2019b). OECD Publishing.
16. Paraguay: The easiest tax residency in the world to obtain. DENATIONALIZE.ME. (2024a, March 13). URL: <https://denationalize.me/emigrate/paraguay-the-easiest-tax-residency-in-the-world-to-obtain/>.
17. Residence/Citizenship by Investment – Organisation for Economic Co-operation and development. OECD Web Archive. (n.d.). URL: <https://web-archive.oecd.org/tax/automatic-exchange/crs-implementation-and-assistance/residence-citizenship-by-investment/index.htm> (дата звернення: 15.06.2024).
18. Scherrer A., Thirion E. Citizenship by Investment (CBI) and residency by investment (RBI) schemes in the EU: State of play, issues and impacts. Publications Office of the European Union. Brussels. 2018. P. 68.
19. Sef - Serviço de Estrangeiros E Fronteiras. Portal Serviço de Estrangeiros e Fronteiras. (n.d.). URL: <https://www.sef.pt/pt/pages/conteudo-detalhe.aspx?nID=62> (дата звернення: 27.06.2024).
20. Solicitors M. (2024, May 2). Tax residence certificate: What is it and what is it used for?. Malaga Solicitors. URL: <https://www.malagasolicitors.com/taxes-in-spain/tax-residence-certificate/#:~:text=The%20application%20for%20the%20certificate,documentation%20to%20prove%20your%20residency.>
21. t'VELD, S. (n.d.). Report with proposals to the Commission on Citizenship and residence by investment schemes: A9-0028/2022: European Parliament. European Parliament. 2022. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0028_EN.html (дата звернення: 20.06.2024).